Голові спеціалізованої вченої ради
Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України
доктору психологічних наук, професору
А. Грись

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, провідного наукового співробітника
лабораторії психології соціально дезадаптованої особистості
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України
Манілова Ігоря Феліксовича
на дисертаційне дослідження Левченко Дарини Олександрівни
«Особливості психологічної реабілітації пацієнтів з розладами харчової поведінки», подане до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія».

Актуальність дисертаційного дослідження Левченко Д.О. не викликає сумнівів і зумовлена необхідністю вирішення наукової проблеми дослідження особливостей формування, розвитку та лікування розладів харчової поведінки, зокрема, таких найбільш поширених, як: нервова анорексія, нервова булімія та компульсивне переїдання. Статистичні дані ВООЗ свідчать про невпинне зростання в світі кількості клінічних форм розладів харчової поведінки. В Україні можна спостерігати таку ж негативну тенденцію, про що свідчать статистичні дані МОЗ України. Дана проблема набуває вже соціального значення і потребує на особливу увагу фахівців. Щоб уникнути прогнозованого фахівцями зростання кількості розладів харчової поведінки, необхідно розробляти ефективні заходи для корекції та профілактики даних порушень. Саме тому представлене наукове дослідження є своєчасним та актуальним.

Дисертаційне дослідження Левченко Д.О. має послідовну та чітку побудову у відповідності до поставленої мети. Завдання повною мірою дозволяють реалізувати мету досліджень. Об'єкт та предмет, загалом, зрозумілі

та логічні. Нові факти, одержані здобувачем свідчать, що дисертаційне дослідження має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість.

У першому розділі дисертації здійснено необхідний теоретичний аналіз проблеми формування порушень харчової поведінки та психологічних особливостей людей, які страждають від даних порушень. Докладно висвітлено стан розробленості проблеми в Україні та за кордоном. Все це дозволяє системно аналізувати взаємодію клінічних, індивідуально-особистісних та психосоціальних детермінант, що впливають на розвиток різноманітних порушень харчової поведінки. Вважаю важливим здобутком даного розділу визначення пріоритетної спрямованості психотерапевтичних впливів, а саме: порушення сфери потягів, порушення прихильності, порушення ідентичності, проблеми міжособистісної комунікації, цілепокладання та саморегуляції.

Другий розділ роботи присвячено викладенню процедури та методів дослідження індивідуально-психологічних особливостей пацієнтів з розладами харчової поведінки. Також, здійснено порівняння особистісних профілів та виділено розбіжності пацієнтів з різними видами порушень харчової поведінки, а саме: анорексією, булімією та компульсивним переїданням. Методи, які було використано впродовж експериментального дослідження дозволяють успішно вирішувати поставлені завдання.

Слід відзначити, що було отримано низку науково важливих фактів, зокрема, характерні індивідуально-особистісні особливості пацієнтів з різними порушеннями харчової поведінки. Примітно, що пацієнти з анорексією показали підвищений самоконтроль, надмірні вимоги до свого тіла, недовіру у міжособистісних стосунках, підозрілість. Пацієнти ж з булімією продемонстрували мрійливість, прискіпливість, примхливість, залежність, непрактичність. Цікавим є і той факт, що пацієнти із анорексією та компульсивним переїданням більш відкриті до спілкування, ніж пацієнти із булімією. Практично корисним є і спостереження, що у пацієнтів із анорексією та у пацієнтів із компульсивним переїданням показник перфекціонізму є вищим, аніж у пацієнтів із булімією. Отримані результати дослідження дають

змогу ефективно планувати психотерапевтичну стратегію роботи із пацієнтами, що страждають на розлади харчової поведінки.

У 3 розділі дисертації представлено комплексну програму психологічної реабілітації пацієнтів з розладами харчової поведінки та результати її апробації. Експериментальну вибірку склали 90 пацієнтів, жінки віком від 18 до 56 років, які перебували на стаціонарному лікуванні у профільній клініці. Експериментальна вибірка, з огляду на специфічність клінічної групи досліджуваних, дозволяє коректно провести статистичну обробку отриманого експериментального матеріалу. Програма психологічної реабілітації складалася з чотирьох блоків: діагностика психологічних особливостей пацієнтів з різними видами порушень харчової поведінки, групова робота (когнітивно-поведінкова терапія (DBT), індивідуальна робота (кататимно-імагінативна психотерапія), сімейне консультування.

Комплексний характер програми реабілітації обумовив результативність психотерапевтичного впливу, що суттєво підвищує цінність дисертаційного дослідження. Безумовно позитивним є те, що програма здійснювалася з врахуванням психологічних особливостей, які було виділено для кожної групи розладів харчової поведінки. Цікавим з наукової і практичної точки зору є той факт, що при роботі з пацієнтами з анорексією увага була зосереджена на роботи з провідним конфліктом та уникаючим типом прихильності, а за мету було поставлено формування довіри і безпеки у стосунках. Основним фокусом для реабілітації пацієнтів з булімією було укріплення особистісної структури, а також робота з агресією, зниженням тривожності, формуванням особистісних ресурсів та вирішенням внутрішньоособистісних конфліктів. Для пацієнтів з компульсивним переїданням, психотерапевтичний вплив було спрямовано на роботу з супротивом, зміцненням особистісної організації психіки та підвищенням здатності до саморегуляції. Отримані позитивні результати показали доцільність обраної стратегії психотерапевтичного впливу.

Результати дисертаційного дослідження Левченко Д.О. пройшли апробацію на масових наукових заходах та повністю відображені у 6 наукових публікаціях. Рівень наукових публікацій здобувача також можна оцінити як

належний, оскільки серед них 4 статті опубліковано у фахових наукових виданнях категорії В переліку МОН України.

Таким чином, якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних стосовно поставлених завдань методів дослідження та обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів свідчать про **належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності та високий науковий рівень** дисертаційної роботи. Поставлені в роботі **дослідницькі завдання є повністю виконаними**.

Визнаючи безперечні переваги роботи, вважаю за необхідне висловити певні **зауваження та побажання** по тексту дисертації:

1. Вважаю, що було б доцільно більш розгорнуто і докладно подати інформацію про те, як саме проводився відбір досліджуваних, за якими критеріями здійснювався розподіл на експериментальну та контрольну групи, яким чином було враховано вік досліджуваних та стадію захворювання.

2. У 2 розділі дисертації, при порівнянні отриманих експериментальних показників, не завжди представлено інформацію про статистичну значущість виявлених відмінностей, що дещо ускладнює оцінку достовірності окремих висновків.

3. У висновках 2 розділу представлено індивідуально-психологічні особливості пацієнтів з розладами харчової поведінки, здійснено порівняння особистісних профілів та виділено розбіжності пацієнтів з анорексією, булімією та компульсивним переїданням. Проте усі ці характеристики є усередненими по досліджуваній групі. Із представлених даних не зрозуміло чи спостерігались в процесі дослідження відхилення показників та характеристик окремих пацієнтів від середніх по групі. І якщо це так, то як це впливало на стратегію подальшого психотерапевтичного впливу.

4. Лікування розладів харчової поведінки має завжди комплексний характер. Було б доцільно доповнити дисертацію загальною інформацією щодо лікарських впливів на досліджуваних пацієнтів, щоб було зрозуміло на яких саме етапах лікування, зазвичай, було реалізовано психотерапевтичні впливи. Ця інформація дозволить відокремити позитивний результат використання

представленою дисертанткою програми реабілітації від результату медикаментозного чи іншого лікарського впливу.

Висловлені зауваження та побажання до змісту представленої роботи мають скоріш дискусійний характер і не знижують достовірність та наукову цінність викладених в дисертації наукових результатів, і цілком можуть бути враховані здобувачем у своїй подальшій науковій роботі.

Висновок. Дисертаційне дослідження Левченко Дарини Олександрівни на тему «Особливості психологічної реабілітації пацієнтів з розладами харчової поведінки» виконано на належному науковому рівні, за змістом відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, а її автор Левченко Дарина Олександрівна заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент
кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії психології соціально дезадаптованої особистості
Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України І. Ф. Манілов

Власноручний підпис

СТВЕРДЖУЮ
Вчений секретар
Інституту психології
імені Г.С. Костюка
НАПН України